

IRODALMI TÁJÉKOZTATÓ

POLITIKAI MŰVEK

LENIN MŰVEINEK 30. KÖTETE

Ez a kötet az 1919 szeptembere és 1920 áprilisa közti időből származó cikkeket, beszédeket, dokumentumokat tartalmazza.

Ebben az időszakban zúzták szét a Szovjetunió népei a párt és Lenin vezetésével Kolcsak és Gyenikín hordáit, majd a rövid lélekzetvételi szünetben felkészültek a várható következő intervenció hullámra.

A kötet tükrözi azt a rendkívül sokoldalú munkát, amelyet Lenin, mint a párt és az állam vezetője, mint a polgárháború győzelmének szervezője, mint a világkommunizmus vezére és teoretikusa végzett.

Lenin számos beszédében a pártonkívüli munkásokhoz, vöröskatonákhoz, parasztokhoz fordul, felhívja őket, hogy feszítsék meg erőiket a front érdekében, a győzelmért. (Pl. »Petrográd munkásaihoz« és »vöröskatonáihoz«, »Beszéd a Szverdlov-egyetem frontra induló hallgatóihoz« stb.) Ezek a beszédek példaképei a kommunista agitációnak. Lenin ezekben semmit sem szépítve tárja hallgatói elé a valóságot, a súlyos helyzetet, ugyanakkor rámutat azokra a körülményekre, amelyek lehetővé és szükségszerűvé teszik a Szovjetunió győzelmét az egész világon. Tükrözik ezek a beszédek azt a határtalan bizalmat, mellyel Lenin az egyszerű munkások, parasztok, vöröskatonák iránt viseltetett, s amelyet a történelmi események teljesen beigazoltak.

Igen fontosak azok a cikkek, amelyekben Lenin a proletárdiktatúra elvi kérdéseit taglalja. Lenin ezekben kifejti, hogy »a kapitalizmus és a kommunizmus között bizonyos átmeneti időszak van, amely szükségképpen egyesíti magában a társadalmi gazdaság mindkét rendszerének vonásait...« Ez időszak állama nem lehet más, mint a proletariátus diktatúrája. Ugyanakkor leleplezi a nyugateurópai szocialistákat, a mensevikeket és az eszereket, mint a szocializmus árulóit, akik a »tisztá demokrácia« leple alatt az imperialista burzsoázia diktatúráját védelmezik.

Két amerikai és egy angol lap tudósítónak kérdéseire válaszolva Lenin kifejti a Szovjetunió külpolitikájának alapjait. Ezek az alapok mindmáig nem változtak: a Szovjetunió akkor is békére törekedett és kereskedelmi kapcsolatokat akart létrehozni

a tőkés államokkal. Ezek az okmányok napjainkban különösen fontosak, mert bebizonyítják, hogy a Szovjetunió mai békepolitikája, az egész békétábor nemzetközi politikája nem alkalmi taktika, hanem következetes elvi alapokon nyugvó politika, amelyet a Szovjetunió megszületésének pillanatától követ s amelyet a nagy Lenin alapozott meg.

Igen fontosak azok az okmányok, amelyeket Lenin a nemzetközi munkásmozgalmról, valamint a külföldi kommunista pártoknak írt e pártok politikáját elemezve.

Megtaláljuk a kötetben Lenin számos előadói beszédét és felszólalását, amelyeket az OK(b)P IX. kongresszusán, az OK(b)P VIII. konferenciáján, a VII. Összoroszági Szovjetkongresszuson és más alkalmakkor mondott. E beszédek rendkívüli éleslátással elemzik a Szovjetunió belső és külső helyzetét és rámutatnak a legfontosabb feladatokra és megoldásuk módjára.

Lenin Műveinek 30. köteté igen nagy nyeresége politikai irodalmunknak. Leninnel e kötetben foglalt művei is arra tanítanak minket, hogy pártunk egységét megszilárdítva, a dolgozó néppel összeforrvá, elvi következetességgel harcoljunk a békéért, a szocializmus építéséért.

B. GY.

RAKOSI MATYÁS BESZÉDE 1953. MÁJUS 10-ÉN

A Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának kiadása

A május 17-i választás a magyar nép békeharcának diadalmas csatája volt. Egyégesen tömörült az egész dolgozó nép a Magyar Függetlenségi Népfront zászlaja alatt és szívvel-lélekkel tette magáévá a Magyar Függetlenségi Népfront választási felhívását. Nemcsak szavazócédulákkal, hanem kimagasló munkateljesítményekkel szavaztak ezen a választáson.

A május 17-i választás lelkes és ünnepi hangulatát, népünknek még szorosabbra összeforrt egységét hatalmas mértékben mozdította elő Rákosi Mátyásnak, a magyar nép szeretett vezérének május 10-i beszéde a Magyar Függetlenségi Népfront budapesti választási nagygyűlésén.

Milliók és milliók hallották és olvasták ezt a beszédet. Milliókban és milliókban érlelte meg azt az elhatározást, hogy még keményebben harcolnak a munkának, a

szellemi alkotásnak frontján legdrágább kincsünkért: hazánk békéjéért és függetlenségéért.

A május 17-i választásokat megelőző hadjáratnak legkiemelkedőbb eseménye, Rákosi Máttyás beszéde megjelent füzetalakban a Magyar Függetlenségi Népfront Országos Tanácsának kiadásában. Ezt annál nagyobb örömmel fogadjuk, mivel tudjuk, hogy ez a beszéd egyrészt világító oszlop, amely megvilágítja fejlődésünk további főlemelkedő útját, másrészt olyan erőforrás, amelyből népünk minden rétege hasznosan, gazdagon meríthet abban az új korszakban, amely felé a május 17-i választások indították el népünket. Új korszaknak azért nevezhetjük, mert olyan országgyűlést választottunk, amely törvénybe iktatja a második ötéves tervet és ezzel megvalósul hazánkban a magasrendű szocialista társadalom.

Rákosi Máttyás beszéde biztos és világos útmutatásokat tartalmaz a többi között a kultúrforradalom területén dolgozók számára is. Mindenre kiterjedő nagyszabású kultúrprogramot adott a kezünkbe.

A kulturális kérdések fontosságát kihangsúlyozza a beszédnek első része is, amely az elmúlt négy év eredményeire tekintett vissza. Kulturális fejlődésünkre is ráiltenek Rákosi Máttyás e szavai: »... e rövid néhány év alatt hazánk többet fejlődött és változott, mint azelőtt hosszú évtizedek során.« Rámutatott arra, hogy »Az ötéves terv első három évében a falusi és üzemi kultúrotthonok, mozik, népkönyvtárak ezreit létesítettük«.

Mit jelentenek ezek a szavak? Azt, hogy nemcsak a világnyírói győzelmeink ki az istenhátamögötti falvakban, de fejezték az agyvakban, az értelemben a szellemi fényei is olyan helyeken, ahol évszázados irányított butítás szellemi sötétségében éltek az emberek.

Meggyőző számokkal, jellemzésekkel bizonyította Rákosi Máttyás ezt a tényt: »Még magunk sem vagyunk teljes tudatában annak, hogy az utolsó esztendő e kultúrforradalma, melyhez hasonlót népünk még soha át nem élt, milyen új jelentőséggel ruházta fel az értelmiséget, milyen hatalmas távlatokat nyit meg előtte«.

Rákosi Máttyás szavai új tartalommal és távlatokkal töltötték meg az »értelmiség« fogalmát.

Amikor ugyanis arról beszélt, hogy munkásosztályunk négy esztendő alatt nemcsak számbeliileg nőtt meg, hanem öntudatában, szaktudásában és kulturájában is, hangsúlyozta: »... munkásosztályunk egyre nagyobb része közelíti meg szakismeretben és tudásban a műszaki értelmiséget«. Ezért mondhatta: a munkásosztály ma műveltebb, tanultabb, mint négy évvel ezelőtt. De megállapította a parasztságról is hogy: »... pa-

rasztságunk egésze politikusabb, műveltebb, igényesebb lett. Megnőtt a szemhatára...«

Kultúrforradalmunknak egyik legnagyobb mozgatóereje az új értelmiség kialakulása.

— Egyetemeinken és főiskoláinkon jelenleg háromszor annyi a hallgató, mint a Horthy-időkben... — mondotta Rákosi Máttyás, majd így folytatta: »Az értelmiség gyors növekedésének száma mögött valóságos kulturális honfoglalás rejtezik«.

Ez a kultúrforradalom valóban a dolgozó nép mélységéből jön, mert hiszen az egyetemi hallgatók többsége a munkásságból, parasztságból kerül ki.

A második ötéves tervet így jellemezte Rákosi Máttyás: »A második ötéves terv sikeres megvalósítása a jómód, az erő és a kultúra országává változtatja hazánkat«.

Kulturális forradalmunk hatalmas távlatait tárták fel e szavai: »Irányt veszünk arra, hogy az ifjúság falun legalább az általános iskola nyolc osztályát, városokban legalább a középiskolát kötelezően elvégezze.«

Rákosi Máttyás május 10-i beszéde tovább jelkesíti, lelkiismeretes, magasfokú munkára ösztönzi a kultúrforradalom minden dolgozóját, így az ennek elvonatában álló könyvtárosokat is. De ugyanakkor arra is kötelezi őket, hogy minden erejükkel tudatosítsák dolgozó népünkben mindazt, amit Rákosi Máttyás mondott:

Parragi György

A SZOVJETUNIO KOMMUNISTA PARTJANAK XIX. KONGRESSZUSA

Szikra

Röviddel ezelőtt a »Szikra« Könyvkiadó megjelentette, s ezzel hozzáférhetővé tette dolgozó népünk számára az SzKP világtörténelmi jelentőségű XIX. kongresszusának teljes anyagát. Ez az 1146 oldalra terjedő pompás könyv, amely időrendi sorrendben közli a kongresszuson elhangzott valamennyi beszámolót és hozzászólást, a kongresszus vendégeinek, a kommunista és munkáspártok képviselőinek üdvözlőbeszédeit, a kongresszus határozatait, az ötödik ötéves tervre vonatkozóan elfogadott irányelveket, az SzKP új Szervezeti Szabályzatát és az SzKP központi szerveibe beválasztott elvtársak névsorát — irodalmunk felbecsülhetetlen értékű gazdagítását jelenti.

Az SzKP XIX. kongresszusának az volt a célja, hogy a marxizmus-leninizmus fényzőrójával bevilágítsa azt az utat, amely a Szovjetunióban a szocializmus újabb, még egyszerűbb győzelmei — a kommunizmus megvalósítása felé, világméretekben pedig a nemzetközi demokratikus erőknél a békeharc jelyében történő még szélesebbkörű, még hatalmasabb tömörülé-

séhez vezet. A XIX. kongresszus most megjelent teljes anyaga mindennél fényesebben bizonyítja, hogy a sztálini lángelme jegyében lezajlott kongresszus ezt a célt teljes egészében elérte.

Óriási jelentőségű esemény volt ez a kongresszus az egész haladó emberiség számára s becses útmutatásokkal szolgált a mi népünk számára is. *»A Szovjetunió Kommunista Pártjának XIX. kongresszusa — mondta Rákosi elvtárs — világtörténelmi jelentőségű, hatalmas megnyilvánulása volt a Szovjetunió megdönthetetlen erejének, a szocializmust építő 800 millió főt számláló nemzetek egységének, összeforrottságának, az egész földkerekségre kiterjedő felszabadító mozgalom és a béketábor jelentőségének. Ez a kongresszus új energiát, új lendületet, új bizalmat és elszántságot ad az egész haladó emberiségnek. A mi feladatunk, hogy ebből az új erőforrásból bőven merítsünk, hogy tapasztalatait, útmutatásait következetesen használjuk fel és alkalmazzuk a magyar népi demokrácia megerősödésére, hogy tudásban, tapasztalatban meggyarapodva, bátrabban és gyorsabban haladhassunk a felszabadító Szovjetunió oldalán, Lenin zászlaja, Sztálin vezetésével alatt új sikerek, új győzelem felé!«*

A »Szikra« Könyvkiadó a kongresszus teljes anyagának megjelentetésével lehetővé tette, hogy »ebből az új erőforrásból« minél bővebben meríthessünk.

F. J.

Gerő Ernő:

A VAS, AZ ACÉL, A GÉPEK ORSZAGAÉRT

Szikra

»A vas, az acél, a gépek országáért« címen megjelent Gerő Ernő új gyűjteményes kötete. Ez a 24 cikkből álló kötet Gerő elvtárs előző gyűjteményes kötetének (*»Építjük a nép országát!«*) megjelenése óta, 1950 februártól 1952 végéig elmondott beszédeit, tanulmányait, cikkeit tartalmazza.

Gerő elvtárs minden beszéde, minden cikke a marxista-leninista iradalom továbbfejlesztése, a magyar népgazdaság eredményeinek pontos elemzése, útmutatás az előttünk álló feladatok végrehajtásához. Különösen értékes ez a kötet, mely az ötéves terv első három évének, köztük a »döntő tervév« népgazdaságának minden fontos kérdését taglalja.

A kötet tartalmazza Gerő elvtársnak az MDP II. kongresszusán elmondott beszámolóját, amelyben a megemelt ötéves terv teljesítése terén előttünk álló feladatokat tűzi ki és megjelöli megvalósításuk módját. *»A döntő tervév teljesítésének feltételei«* c. beszámoló: Gerő elvtárs az MDP

Központi Vezetősége által összehívott országos aktívaértekezleten mondta el, 1952 januárban. Hat pontban állapította meg az előttünk álló tervév teljesítéséhez szükséges feltételeket. Ezek biztosítását nemcsak az 1952-es tervév, hanem az ötéves terv minden évének minden napján, minden percében szem előtt kell tartanunk. *»A magyar népgazdaság helyzete 1952-ben és feladataink 1953-ban«* c. múlt év novemberében az MDP Központi Vezetősége előtt tartott beszámolójában ezévi feladatainkat világítja meg Gerő elvtárs.

Hat cikk ebben a kötetben jelenik meg először nyomtatásban: *»A szocializmus építése falun és a tanácsok munkája«* c. a Szolnok megyei pártkonferencián, 1951 januárjában elhangzott beszédében Gerő elvtárs a szolnokmegyei pártbizottságok, valamint az ekkor háromhónapos múltira visszatekintő tanácsoknak a mezőgazdaság szocialista átépítése terén végzett munkáját elemzi.

»Az objektív nehézségek« c. 1951 augusztusában elhangzott beszédében a tervteljesítés hiányosságait osztorozza és rámutat a hibák kijavításának módjára.

A Pártfőiskola tanévnyitó ünnepélyén, 1951 szeptemberében elhangzott beszédében Gerő elvtárs öt pontban jelölte meg a pártunk előtt álló feladatokat, valamint a Pártfőiskola hallgatóinak megtisztelő kötelességeit.

»A jegyrendszer megszüntetéséről és a termelőszövetkezetek gazdasági megszilárdításáról« szóló beszéd 1951 decemberében a Szolnok megyei pártértekezleten hangzott el. A címben szereplő kérdéseket, valamint az értelmiség problémáját a megye viszonylatában taglalja Gerő elvtárs. A *»Külkereskedelmünk néhány kérdéséről«* c. beszéd is ebben a kötetben jelenik meg először. A külkereskedelem terén észlelt hiányosságokat elemzi benne Gerő elvtárs.

Az új Gerő-kötet valóságos tankönyv a szocializmus építésének. Egyaránt szól a párt- és az állami funkcionáriusoknak és minden, a hazája sorsát szívén viselő dolgozónak, aki tájékozódni akar a szocializmus építésének bonyolult kérdéseiben. Megmutatja, hogyan harcoljunk a békebiztosításáért, a szocializmus építéséért a békefront magyarországi szakaszán.

Balassa Sándorné

A NÉPEK BÉKEKONGRESSZUSA

Szikra

Ez a könyv azért jelentős, mert megmutatja, hogy a bécsi kongresszussal fordulóponthoz jutott a békevilágmozgalom. Ez a kongresszus nem a békevédelmi szervek küldötteinek tanácskozása volt, hanem a világ népeinek hatalmas seregszemléje, mint Ilja Erenburg mondotta, ez volt a »nagy áttörés« a békemozgalomban.

A kongresszuson több mint nyolcvan országnak csaknem kétezer küldötte vett részt. Összejöttek a világ minden részéből, mindenféle társadalmi réteghez tartozó, legkülönbébb világnézettű, politikai beállítottságú és vallású emberek, egyszerű munkások, írók, kiváló tudósok, parasztok, diákok, papok, orvosok — öregek és fiatalok, férfiak és nők, hogy kifejezésre juttassák azt a meggyőződésüket, hogy ha a népek összefognak, el tudják érni az ellentéteknek békés, tárgyalások útján való rendezését.

A könyv 70 felszólalást közöl. Ezeket úgy válogatták össze, hogy kifejezésre juttassák: a békemozgalom memosalk a kommunisták ügye, hanem a legszélesebb tömegmozgalom. Erre mutat Jean Paul Sartre francia író, egy Peron-párti munkás, sok egyházi személyiség, Kumarrappa indiai közgazdász felszólalása.

A Népek Békekongresszusának nagy tanulsága, hogy az új háború megakadályozása érdekében minden becsületes ember összefoghat és ebbe a küzdelembe mindehmi, nálunk Magyarországon is, mindig újabb rétegeket lehet és kell is bevonni.

A Népek Békekongresszusán elhangzott felszólalások szemelvényes kiadása segítség a békeharcban, mert sokféle hangon, de szívből jövően fejezi ki, hogy a népek nem akarnak háborút.

R. I.

Gorkij:

BEKÉERT ÉS DEMOKRACIAERT

Szikra

A fenti címmel 1951-ben Moszkvában a Gorkij Világirodalmi Intézet kiadta az író azon cikkeinek, pamfletjeinek, karcolatainak, beszédeinek, leveleinek válogatott gyűjteményét, amelyek a béke és a demokrácia tábora ellen vívott harcáról szólnak s amelyek ma is jó szolgálatot tesznek a békeharc ügyének. Ez a könyv megjelent most magyar nyelven is.

Gorkij publicisztikai munkássága ép úgy hozzátartozik az író teljes életművéhez, mint világhírű regényei, nagyszerű színdarabjai. Az író pályafutásának kezdetétől szoros, eleven kapcsolatot tartott a közélettel, publicisztikai tevékenysége, amely együtt fejlődött művészi munkásságával, közvetlen állásfoglalás az ország, a világ társadalmi, politikai eseményeihez.

Ebben a kötetben is szerepelnek a már ismert pamfletjei, amelyeket amerikai újság alkalmával írt: »A sárka ördög városa« s »A köztársaság egyik királya« című írások, amelyek oly sikeresen lep-

lezték le az Egyesült Államok képmutató, szemfogató »demokráciáját«, a kapitalizmus molochját, amely felfal minden emberiséget és minden embert. »Szépséges Franciaország« című pamfletjében maró gúnnyal, megvetéssel ír arról a Franciaországról, amely méltatlanná vált önnön történelméhez, a szabadság eszméjéhez.

A kötet az első világháború befejezése után született; a fasizmus ellen mozgósító, az új diadalát és legyőzhetetlenségét hirdető írásoknak biztosít legnagyobb terület. Gorkij meglátta, hogy a fasizmus háborúra készült a Szovjetunió és az egész világ ellen.

»...A fasizmus — írja egy helyütt — a leggyalázatosabb gazemberek és csirkefogók válogatott szervezete, melyet azért hoztak létre, hogy rabságba döntse, a kapitalizmus háziállataivá nevelje az összes többi embert.«

A szociáldemokratákat is szerepüknek megfelelően értékeli. »A tőkét szolgáló szocialisták: a burzsoa világ egyik legfertelmesebb jelensége« — írja egyik cikkében.

Másutt ugyancsak a szociáldemokratákról ezt írja:

»...A proletariátusnak tudnia kell... hogy 1914-ben a szociáldemokrácia kiszolgáltatta Európa és Amerika proletariátusát a főkéseknek és ez az árulás harmincmillió munkásember életébe került. Nem szabad megfedekezni Noskeról sem, a »vérebrő«, aki szintén szociáldemokrata volt.«

A kötet minden sora az új világ győzelmét hirdeti, harcba, gyűlöletre mozgósít az emberellenes erők ellen.

»A proletariátus humanizmusa olthatatlan gyűlöletet követel mindazzal szemben, ami szenvedést okoz, mindazok ellen, akik emberek százmillióinak szenvedéseiből élnek.«

Ezek az írások önnön erejében való bizakodásra buzdítják a Szovjetunió népeit.

»...A szovjet munkásoknak és parasztoznak nincs szükségük a földgömb megfordítására, az egész kapitalista világ megfordításához pedig már találtak támaszpontot. Ez a támaszpont: saját munkaenergiájuk. Ez a támaszpont: a szocialista verseny, a rohammunkásmozgalom, az ipari-pénzügyi teru, a munkások és parasztok növekvő tudatossága az iránt, hogy éppen az ő tömegük a hatalmas Szovjetországnak és mérhetetlen kincseinek egyedüli törvényes gazdája...«

A magyar olvasók a béke ügyének, a békes népek legyőzhetetlenségének igazát, felémelő és megerősítő bizonyítékait kapják ebben a könyvben.

Szűcs Andor

Erich Weinert:

MEMENTO SZTÁLINGRÁD

Szikra

Ez a könyv a nemrég elhunyt, Nemzeti díjjal kitüntetett, Németországban és Ausztriában igen népszerű költőnek és írónak a nagy sztálingrádi csata legdöntőbb heteiben (1942. november 30-tól—1943. február 1-ig) írt naplójeljegyzéseit tartalmazza.

Weinert elvtárs ezekben a napokban, más német emigránsokkal (többek között Walter Ulbricht elvtárrsal) együtt a Vörös Hadsereg megbízásából a Sztálingrád alatti fronton tartózkodott, hogy hangszóró és röplap, személyes agitáció és versek útján meggyőzze honfitársait: egyetlen menekvésük a tisztességes kapituláció, amelynek feltételeit oly nagylelkűen szabta meg a szovjet Főparancsnokság.

Mint tudjuk, a német fasiszták gögjükben és rövidlátásukban visszautasították ezeket a kapitulációs feltételeket. És azt is tudjuk, hogy a Vörös Hadsereg ellenállhatatlan hadműveletei — melyeknek taktikáját és stratégiáját személyesen Sztálin elvtárs dolgozta ki — hogyan morzsolták fel a Sztálingrádnál bekerített 330 000 főt számláló fasiszta »líthadosztályokat«. Mindezt Erich Weinert az élmény elevenségével érzékelteti naplójában. A »Memento Sztálingrád« ennek ellenére nem a sztálingrádi csaták történelmi leírása, hanem inkább riportszerű pillanatfelvételek sorozata, és legfőbb érdeme az, hogy igyekszik mindennél és mindenben a mélységesen emberit megtalálni.

Ragyogó színekben bontakozik ki előttünk a vöröskatoná és a szovjetparancsnok hősiessége, magabiztossága, humanizmusa, minden sovinizmustól mentes forró hazaszeretete. És keményen, keserűen, kritikás gúnnyal ábrázolja Weinert elvtárs a fasiszta német hadsereget: az ideiglenes sikerektől megszedült vezetőket és a megszedített, eltompatított egyszerű katonákat. Különösen érzékelteti a két világ közötti különbségeket, a szocialista ember magasabbrendűségét és ezt nem ritkán a humor eszközeivel éri el, ami sajátos egyéni színt és elevenséget kölcsönöz írásának.

A sztálingrádi csata tanulságait a mai imperialista háborús uszítók örült fegyverkezési versenyé, a Szovjetunió elleni aljas rágalomhadjáratuk teszi különösen aktuálissá, mert megmutatja, hogyan bánik el a Szovjetunió az agresszorral. A »Memento Sztálingrád« alap gondolata, ahogyan azt Erich Weinert előszavában megírja:

»Legyen Sztálingrád emlékezetes lecke, hogy hová vezet, mivel jár, ha a tömegek nem gondolkoznak cselekedzenek, hanem vakon engednek, hogy rendelkezzenek velük!«

Remsey Sándorné

MŰSZAKI MŰVEK

MUNKAFOGÁSOK

A GÉPGYÁRTÁSBAN

A Népszava Könyvkiadó sorozata

Amióta a sztahanovista munkamódszerek nálunk is elterjedtek, munkásságunk és műszaki értelmiségünk tudatában van annak, milyen döntő mértékben emelkedhetik a munka termelékenysége, ha a legjobb és leghatódottabb munkafogásokat alkalmazzuk. A Szovjetunióban a munkafogások elterjesztésének egészen új iskolája alakult ki, s ma már örömmel állapíthatjuk meg mi is, hogy legjobb sztahanovistáink nem titkolják féltékenyen társaik előtt az új és jobb munkafogásokat, hanem rendszeresen átadják azokat gyengébb eredményeket elért társaiknak. A Népszava kiadásában megjelenő »Munkafogások a gépgyártásban« című sorozat a legjobban bevált munkafogásokat igyekszik elterjeszteni. Nagy előnye a könyvnek, hogy a bennük leírt munkafogásokat mindenki, különösebb erőfeszítés nélkül is elsajátíthatja, a baj csak az, hogy egyes füzetek olyan munkamódszereket tárgyalnak, amelyek bevezetéséhez egyes üzemekben még fel nem állított gépek szükségesek, vagy a munkástól független szervezési megoldásokat kívánnak.

Tudjuk, hogy a Szovjetunióban Kovaljov mérnök minden egyes munkafolyamatot felbontott, s a leghelyesebb módszert úgy állította össze, hogy megnézte mit csinál az a munkás, aki a legjobban használja ki az ügynevezett főtűt, s hogyan érte el eredményét az, aki legkisebbre csökkentte a mellékidőket, hogyan készítik elő a munkásaik szerszámaikat stb. A Kovaljov-módszer elterjesztése most folyik nálunk. Ebben nagy segítséget nyújthat ez a füzet, ha az egyes kipróbáltan legjobb munkafogásokat sikeresen terjeszti a munkások között. Ezért fontos, hogy könyvtársaink felhívják ezekre a könyvekre a figyelmet.

Barna György: Elektromos keményfemes bevonatolás. Ezt a munkamódszert — az elektromos megmunkálások egyéb változataihoz hasonlóan — szintén a Szovjetunióból vettük át, s a módszer elméleti alapjait is, gyakorlati alkalmazásának lehetőségeit is szovjet kutatók dolgozták ki.

Az eljárás lényege az, hogy egy egyen-áramú áramforrás pozitív sarkát összekötjük egy keményfémdarabkával, az áramforrás negatív sarkát pedig a keményfemes bevonattal ellátott szerszámhoz kapcsoljuk. A keményfémmel és a szerszámmal párhuzamosan megfelelő nagyságú kondenzátort kötünk. Ha a keményfémda-

Móricz Virág:

APÁM REGÉNYE

Szépirodalmi Könyvkiadó

rabkát váltóárammal táplált vasmagos tekercs segítségével gyors rezgésbe hozzuk, s az így rezegtetett keményfémdarabot a keményfemes bevonattal ellátandó felületen végighúzzuk, akkor szikrakisülések kíséretében a keményfém anyaga rátapad a szerszám felületére. Ennek haszna az, hogy a szerszámon létesített vékony keményfémréteg a szerszámot kopásállóvá teszi.

A füzetben a szerző röviden ismerteti az elektromos keményfemes bevonatolás elméletét és az ezzel kapcsolatos hazai kísérletek eredményeit, majd bemutatja a használt magyar keményfemes bevonatoló készülékek típusait. Ezután a keményfemes bevonatolást és az eljárásnál követendő szempontokat tárgyalja, végül pedig felvázolja az elérhető eredményeket.

Tokár Péter: A keményfémlapka mechanikai rögzítése. A termelékenység növelését, az anyagtakarékosságot, az önköltség csökkentését különösen elősegíti a gyorsforgácsolásnál alkalmazott keményfémlapka mechanikai felerősítési módszere. Ezzel a lapkarögzítési eljárással esztendőlyosaink eddig is igen komoly eredményeket értek el. Imrik és Papp, a Telefongyár újtói szovjet példa alapján, a Gépipari Technológiai Intézet vizsgálata szerint 73 százalékkal növelték kések élettartamát a mechanikai felerősítésű késekhez viszonyítva. A tapasztalatok a mechanikai felerősítésű keményfémlapkás késeknél a forrasztott késekkel szemben a következő előnyöket mutatták: 1. az élettartam és az élettartam növekedése útján keményfém-megtakarítás érhető el, 2. csökkennek a késgyártási költségek, 3. az élezési költségek, 4. csökken a mellékidő, 5. kevesebb féle lapka kerül használatba.

Tokár Péter könyve — amelyet a Gépipari Tudományos Egyesület »Keményfémlapka mechanikus felerősítése« nevet viselő témabrigádjának segítségével állított össze — részletesen ismerteti ezeket az előnyöket, ismerteti az ajánlott típusokat, beszél a gyártásról és a felhasználásról, a kések használatáról és az egyes szervezési feladatokról. Végül köszönetet is utasítást is ad. A könyv megértését sok jó rajz segíti elő.

Simon Pál: Foszfátózás hideghűzés előtt. Ez a broúra tulajdonképpen a szerző egyik régebbi munkájának — *Az acél rozsdá elleni védelme foszfátózással* — folytatása. Ebben a füzetben újabb felhasználási területeket ismerteti, a foszfátózási eljárás ipari alkalmazását, pácolást stb. Bemutatja a foszfátózó berendezéseket, a foszfátrétegek hibáit, valamint a foszfátrétegek védőértékének vizsgálati módszereit. A könyv hibája az, hogy ez a munkafogás nem mindenütt alkalmazható,

A. I.

Nem ritka dolog a világirodalomban, hogy egy író életét közeli hozzátartozója írja meg: Racine-tól József Attiláig nem egy szép példáját látjuk ennek a kísérletnek, amely a közvetlenül megismert anyag gazdagságát a személyes emlékezés melegével fűti át. De, úgy érezzük, talán egy sincs ezek között az életrajzok között, amely annyira méltó volna hőséhez, mint ez a szép könyv, amelyet *Móricz Virág* apjáról, a magyar regényirodalomnak egyik legnagyobb alakjáról írt. Mert az *Apám regényében* megtaláljuk a móríci regény legszebb, legvonzóbb jellegzetességeit: a mese hőmpölygő áradását, amely ellenállhatatlanul magával ragadja az olvasót; a széles életrajziest, amely szinte tapintható közelségbe hozza a kort mély embertelenségével és kicsinyes piszkosságával; az igazság keresésének és kifejezésének szenvedélyes vágyát: a stílusnak darabosságában is halhatatlan erejét, érzékletességét, képszerűségét; de mindenekelőtt magát a hőst, Móricz Zsigmondot, ezt az elmentmondásaiban és hibáiban is oly mélyen emberi harcos hőst, aki — mert már gyermekkorában megtanulta, hogy a kapitalizmusban »éhes lenni, ez azt jelenti, hogy gazember«, — egész életét, egészését, minden erejét a szegényekért, elnyomottakért való harcra, az úri Magyarország elleni harcra szentelte. Tudjuk, Móricz nem találta meg az egyetlen helyes utat, nem ismerle fel a szervezett proletariátus ellenállhatatlan erejét, de azt is tudjuk, hogy lelkesen állt az első proletárdiktatúra mellé, s azt is látta, hogy a parasztkérdés megoldásában a földreform az első, szükséges és fontos lépés, de »hamar következzen utána a második: a széthordott kisbirtokok szövetkezésbe tömörítése«. Ezt a harcos embert mutatja meg mindenekelelt Móricz Virág, de megmutatja a hétköznapiok kis és nagy fájdalmait, kis és nagy örömeit is. Még apja életének talán legnehezebb korszakáról is, feleségének tragikus haláláról, második házasságáról is úgy ír, hogy a leányi kegyeletet sem sérti s mégsem rajzol hamis, idilli képet. Az egész könyv át van szöve az író leveleivel, naplótöredékeivel, jeljegyzéseivel, s épp ez teszi, hogy az *Apám regénye* mintha csak az *Életem regénye* folytatása volna. A gyermekkor, a család képei után, amelyeket már az *Életem regényéből* ismerünk, következnek a kollégiumi évek, Debrecenben, majd Patakon. S utána a teológia. »Belép:em — idézi Móricz Vi-

rág apjának szavait — *egy agitátorképző iskolába, amelyet az emberiség tartott fenn egy hipotézis propagálására. Teológus lettem Debrecenben.*» De őt már ekkor is Ady érdekli, akit először a kolégiium sarkán pillant meg »*jeltűnően széles kalapban s nagy galléros köpenyben.*» *»Az új Petőji»* — mondja néki egy társa. S talán már itt megszületett az a barátság, amely sok vonásában Petőfi és Arany barátságát idézi: Nem sokáig marad a teológián: »*Nem leszek szolgálja s hirdetője hipotézisnek, amelynek nincs értelme... olyan gazdát nem szolgálok, aki nincs.*» Jogász, bölcsész, kultuszminisztériumi tisztviselő, újságíró, népdalgyűjtő, de mindig csak egy vágya, egy célja van: írni lenni. S 1908-ban, közel harminc éves korában megjön a siker, megjelenik a *Hét krajcár*, megérkezik Ady levele: »*Alig tudom a ceruzámat fogni, hogy Móricz Zsigmondot, hogy éppen Móricz Zsigmondot, össze ne égessem toluó nagy forró szavak, képzelések hirtelen forróságával.*»

Nem ismertethetjük részletesen a könyvet. Csak néhány felvilágított képet. Amikor az első világháborúban a cenzúra felszólítja Móricz Zsigmondot, írjon valamit, ami a háborúra lelkesíti a népet, megrajzolja a katonák alakját, aki így szól a feleségéhez: »*Nem a muszka van a másik parton — hanem a másik parton vannak a gazdagok... Mi vagyunk itt, tudod, ezen az oldalon, a szegény emberek... mind itt vagyunk, akiknek bűdös putrijuk van... rongyos ruhája, nincs enni való kenyere, sok, sok gyereke... A másik parton... ott vannak a szép nagy házak, a terített asztalok... ott vannak a jó emberek, amelyeket senki sem bántanak, meg krajcárt adnak a kóduznak.*»

Életének egyik legfőbb törekvése, hogy a dolgozóknak és parasztoknak, munkásoknak írjon, nekik juttathassa könyveit. 1919-ben megírja a *Földtörvény* kis katejét, amelyben azt magyarázza, hogy juthat a földműves nép földhöz. Egyszer Leányfalun összeszedte az összes »népnyomtatványt«, amit csak tudott. Hát behordták neki a falusiak olyan szemeket, amikről azt hitte, már elmúlt veszedelem. Mind elolvasta. »*Nincs szó, nincs jelző az ostobaságnak arra a halmazára, hogy mik ezek az írások.*» De persze a kiadók egyetlen kis sorozattal félmillió pengőt kerestek. Ezek helyett akarja megírni a *Rózsa Sándort*, ezek helyett akarja terjeszteni a maga műveit. De persze ő nem kaphatta meg az ucai árusítás jogát, az ő műveit a kiadók nem akarták a nép által is megfizethető áron terjeszteni. Egyszer megtervezett egy népnapiárt. Persze, ez a terve is megbukott. S megálmodta a mai iskolát is, amikor Angyal földön járt, az apró, szegény és maszatos munkásgyerekek közt: »*El fog jönni az idő, ami-*

kor nem fog spórolni a tanítón az emberiségre!»

De tovább küzd a nép kultúrájáért egy olyan országban, ahol »*Iopásra vannak alapítva a mi lapjaink... ki vannak szolgáltatva a bankoknak s rá vannak kényszerítve a zsarolásra*«, ahol a színházigazgatók oly ostoba, hozzá nem értő emberek, hogy »*egy levelet nem tudnak megírni*«, ahol a nyomtatott betű legnagyobb hatalmasságának »sejtelve sincs róla, ki volt Arany János«, ahol a miniszterelnök leckézteti (s jó, ha csak leckézteti) Móricz Zsigmondot, miyennek írja meg a magyarokat. S milyen mély jelkép: erről beszélt életében utóljára, agyvérzése előtt: szegényekről, akik nem olvashatták az ő könyveit. »*Hogy olvashatták volna, az én könyveim mindig a legdrágábbak voltak. Hiába harcoltam egy életen át a népkiadványokért.*»

Móricz Zsigmond abban a korban élt, amikor az író csak az élet tragikus konfliktusaiban találhatott őszinte témát. »*Majd felgyűlnek benned a keserűségek* — írja lányának írói tanácsként — *ellenem és mások ellen, élet ellen: s akkor lesz irni való.*» Móricz Virág már oly korán írta szép könyvét, amelyben már az építés hasonlíthatatlan öröme, a jobbért való harc konfliktusai szolgáltatnak témát, de amelyben Móricz Zsigmond továbbra is megmarad a dolgozó nép, az általa megálmodott miliónos olvasóközönség egyik legnépszerűbb írójának.

Szavai Nándor

Gorkij:

AZ ARTAMONOVOK

Új Magyar Könyvkiadó

A regény egyik legnagyobb és legnagyobb szerűbb mű, amely a Nagy Októberi Forradalom után született az író tollán. Története érdekes. Gorkij leveleiből, Tolsztojról és Leninről írt megemlékezéseiből tudjuk, hogy a regény ötlete már a század elején felmerült az íróban, hogy Ljev Tolsztoj mennyire lelkesedett a gondolatért, s hogy Lenin tanácsa mily nagy segítségnek bizonyult a mű befejezésének megalkotásánál. Lenin 1908-ban meglátogatta Gorkijt Capri szigetén s a regény tervéről hallva ezt mondta:

»*Kitűnő téma, persze nehéz, rengeteg időt kíván; azt hiszem, meg is tudna vele birkózni, de nem látom, hogyan fogja befejezni. A valóság ma nem adja meg a befejezést. Nem, ezt a forradalom után kell megírnia...*»

Gorkij megfogadta ezt a tanácsot. 1924-ben kezdett hozzá a munkához, s a könyv 1925-ben jelent meg.

Az Artamonovok három nemzedékének a

története az orosz nagyipar életrajzának tekinthető, de sokkalta több is ennél. Gorkij, akinél nagyobb humanista nem volt talán s aki mindig az *embert* állította minden műve középpontjába, azt mutatja meg kitűnően ábrázolt emberi sorsok keretében: mivé, hogyan fejlődik az emberi egyéniség a kapitalista társadalom adottságai között? A kapitalizmus egyik legkönyörteibebb bírálata ez a könyv; bebizonyítja, hogy a munkállanság, a mások kizsákmányolása lelki-alkati változást idéz elő az emberekben s az emberek e folyamattól révén szinte megszűnnek embernek lenni; elvesztik minden emberiségüket. Az Artamonovok két nemzedéken piasztikusán érzékeltek, mint szívja ki az »üzletet« a még jó adottságokkal rendelkező emberekből is az értékeket, mint hülnék ki fokozatosan a legjobb törekvések, mint lesz úrrá a szerzés, az unalom, a csömör az emberen.

»Az ember, ha elszakad a nemesítő munkától, üressé válik, elveszti élete reális értelmét, elkorcsosul. Csak a forradalom hozhat az ember és a munka számára felszabadulást« — ebben foglalható össze a mű eszméi tartalma.

Erés, tehetséges ember az öreg Ilja Artamonov, a nemzéség atyja, a gyárüzem megalapítója. Ezek a tulajdonságok magyarázzák első sikereit. Még fiaiban, Pjotr-ban és Alekszej-ben is felcsillannak bizonyos értékek. Az »üzlet«, a könyörtelen történelmi elkorcsosító folyamata azonban rányomta bélyegét már az öregre is, és szinte korlát nélkül érvényesül a második és harmadik nemzedék tagjaiban. Egyedül a fiatal Ilja Artamonov, Pjotr második fia válik ki a sorból.

— *Gyáros nem leszek... Az embernek nem lehet megtiltani, hogy úgy éljen, amint akar...* — mondja egy apjával folytatott beszélgetésben, amikor valójában szakít a családjával. Fejlődésének útja kívül esik a regény keretein, de Gorkij hangsúlyt ad alakjának, véle igazolva azt a történelmi igazságot, hogy az osztályok közötti harc folyamán vannak kivételes egyéniségek, akik le tudják küzdeni osztályadottságuk korlátait, s a nép ügye mellé képesek állni.

Igen érdekes alakja a regénynek az öreg udvaros, Tyihon Vjakov, »A Háború és Béke Pláton Karatajevének megváltozott külsejű figurája«, ahogyan Gorkij nevezi egyik Romain Rolland-hoz írt levelében. Szinte ellenlábasa az Artamonovoknak és a nép viszonyát fejezi ki mindazzal szemben, amit az Artamonovok élete képvisel a regényben.

Ez a kiadás is Gellért Hugó fordítása, azonban az előzőekkel szemben átdolgozott, javított formában kerül az olvasó elé.

Szűcs Andor

Korolenko:

EGY FURCSA LANYÓ

Uj Magyar Könyvkiadó

Gorkij 1910-ben korának »legelső és legnagyobb« orosz írójának nevezte Korolenkót. Az író ezt a magas rangját nemcsak valóban ritka művészi képességeinek köszönheti, — legfontosabb köztük egy-egy helyzet, emberi sors költészetének szuggesztív erejű érzékeltetése, — hanem elsősorban annak, hogy csalhatatlanul felismerte a jövő csiráit, az orosz nép forradalmi jellegű megnyilvánulásait. Korolenko nem ismerte a marxizmus tanítását, a cári renddel szembeni állásfoglalása még a multszázadi orosz forradalmi demokraták ideológiájában gyökerezett s legnagyobbbrészt nem is tudatos forradalmárokról írt (kivéve a kötet címét adó *Egy furcsa lány* c. elbeszélésében), még kevésbé a munkásmozgalomról; inkább lélektani síkon, de csak a legnagyobbakra jellemző igazságérzettel tártá fel azokat az emberi törekvéseket, amelyek az emberi méltóság igényét, a szabad élet vágyát és a cári rendszer elutasítását, tehát egy népnek a jövő felé tett ösztönös lépéseit jelentik, — akár a népmesék és népi legendák motívumait használja fel mondámválójá kifejezésére (*Makár álma*, az *Engesztelés napja* és a megrázóan drámai *Zug az erdő* c. elbeszélésében), akár a realista művészet eszközeit.

Az élet számkivetettjeinek megdöbhentő képe a *Rossz társaságban* c. elbeszélés, amely Gorkij később keletkezett nagy műveivel vetekedik, az *Árad a folyó* pedig jelentős állomása az orosz irodalomnak, mert központi alakja — Gorkij szavaival élve — »az orosz ember történelmileg hiteles típusa«, a tespedt orosz nép félelmes erejének megmocanását személyesíti meg.

A *Nyelv nélkül* c. elbeszélés két, Amerikába kivándorolt és nyelvismeret hiányában küszködő orosz párszt története. Míg a többi nyolc elbeszélés, bár eleven és hiteles, de mégiscsak »álló«-képet ad Korolenko korának orosz társadalmáról, itt az író a társadalmi fejlődés dialektikus kölcsönhatásait, mozgását már a marxistákat jellemző világossággal tárja fel; ezért a »Nyelv nélkül« Korolenko ma is legelőbb alkotása. A XIX. századvégi kapitalista Amerika a cári Oroszországhoz viszonyítva valóban haladottabb, szabadabb ország, Korolenko ilyennek is ábrázolja, de ugyanakkor meglátja ennek a polgári szabadságnak az árnyoldalait is, mégpedig éppen azokat az ellentmondásait, amelyek az imperializmus csirái: New-Yorkban, »a világ leggazdagabb városában« él a legtöbb munkanélküli, a szabadverseny, a lelkiismereti szabadosság, a kíméletlen erőszak meleggáya, — sőt a fasizmus előszelét is megérzi: a faji megkülönböztetés ábrázolására

is helyet talál ebben az izgalmas és elragadóan humanista alkotásban.

A történelem azó a mindenben igazolta Korolenkót s ezért ennek a kötetnek megjelenése művészi és politikai szempontból egyaránt nagy nyereség.

Lékay Ottó

Fagyeev:

TIZENKILENCEN

Uj Magyar Könyvkiadó

Alekszandr Fagyeev, akinek nevét ma szerte a világon minden békeszerető ember ismeri, ezzel a regényével vált a Szovjetunióban elismert íróvá. Illés Béla írja: »Pár héttel azután, hogy a regény Moszkvában orosz nyelven napvilágot látott, a Szovjetunió legjelentősebb kritikusai állapították meg, hogy a regénnyel a szovjet irodalom, vagy legalábbis a szovjet próza, magasabb fázisába lépett.« Mindez nem véletlen, — mert a könyv, a polgárháború hősi korszakának nagyszerű ábrázolását adja. A könyvben egy partizáncsapat harcait, küzdelmeit ábrázolja az író, s annak ellenére, hogy az általuk folytatott harc vesereséget szenvedett, (az egységből csak tizenkilencen maradtak életben), sikerül megmutatnia azokat az emberi, erkölcsi erőket, amelyeknek a polgárháborúban végülis győzniök kellett. A mű maga rendkívül izgalmas, érdekes — ez az érdekesség azonban nem egyszerűen a nagyszerű harci témából következik. Érdekessé elsősorban az teszi, hogy az olvasó a regény alakjaival kapcsolatban újra és újra állásfoglalásra kényszerül. A regény hőseinek sorsa úgy van ábrázolva ebben a műben, hogy az olvasó át tudja élni azokat a körülményeket, helyzeteket, amelyekben ezek az emberek élnek, harcolnak.

A regény kompozíciója mesteri. Középpontjában három figura áll: Levinszon, a partizánok parancsnoka, Morozka, és Meccsik, a két merőben különböző jellemű partizán. Nagyszerű Levinszon ábrázolása. Fagyeev rajta keresztül sok emberi melegséggel, minden hamis eszményítés nélküli mutatja meg azt, hogyan alakul ki az igaz, szocialista pozitív hős. Morozkát az író, a partizáncsoport tömegéből emeli ki, s rajta keresztül tudja kiélezetten bemutatni a partizánok jellemében lévő jó és rossz tulajdonságokat. Ez a Morozka részeges, könnyűmű, nem egyszer szegényt hoz a csapatra, de ha a hazáért, bajtársaiért helyt kell állni, akkor egy pillanatig sem habozik, nem a saját sorsa izgatja, hanem még halálával is bajtársait menti. Meccsik ezzel szemben az elpuhult, csak saját magával törődő ember típusa, akin keresztül az író bemutatja: a szociálforradalmárok »forradalmisága« nem egyéb üres szószátyárko-

dásnál. Meccsik tetteit nem a nép felszabadításának eszméje, hanem csakis önző érdekei vezetik. Érdekesen írja róla Fagyeev, hogy eredeti terve szerint Meccsiknek a regényben öngyilkosságot kellett volna elkövetnie, de az alak fejlődésének logikája úgy befolyásolta az író, hogy még ezt a kegyelmet sem kaphatta meg a regényben; aljas, hiúságzó áruuló lesz a végén.

Morozka és Meccsik szembeállításása s az a mód, ahogy felettük az író Levinszonnal keresztül kritikát gyakorol, roppant nevelőerőt rejt magában.

Illés Jenő

Bahmetyev:

A KÜSZÖBÖN

Uj Magyar Könyvkiadó

A szebbnél-szebb irodalmi témák között is kimagasló helyet foglal el az a hatalmas világtörténelmi esemény, amely 1917 októberében következett be Oroszországban. Nem csoda, hogy a totál ananji hivatott mesterét ihlette meg a Nagy Októberi Szocialista Forradalom, hiszen sehol másutt nem találhattak oly sok alkalmat az eszmék harcának, a társadalmi osztályok és az egyes emberek összeütközésének ábrázolására, sehol másutt nem volt még annyi lehetőség annak megmutatására, hogy hogyan nő meg, hogyan válik emberré az ember.

Bahmetyev szovjet író szintén ezt a rendkívüli eseményt állítja regénye középpontjába. Az aránylag nem nagy terjedelmű könyv (188 old.) végigvisz egy gyár- város, Sugajevszk tíz-tizenöt esztendő történetén, azon a másfél évtizeden, amelyben gyökeresen megváltozott a város élete. Glotov, a regény főhőse oly sok társával együtt ez időszak alatt üldözött, kiuzsorázott munkásból a gyár, a város, az egész ország büszke gazdájává lesz. Az első világháború idején kezdődik a történet. A munkások évi háromszáznegyvenöt napot dolgoznak Fokinnak, a gyár mindenható urának. De nem ám nyolcórás munkanapokat, hanem — ahogy mondani szokták — látástól-vakulásig. Napirenden vannak a halálos balesetek. Megrokkannak, kidőlnék az emberek idő előtt. Aki pedig felemeli szavát a kizsákmányolás ellen, az megismerkedhet a gyáros mögött álló cári hatalommal. Így jár Glotov is. Számúzik, de megszököik. Visszamegy szülővárosába és sok-sok dolgozótársával együtt végleg leszámol a cári hatalommal és a Fokinokkal.

Harcos, öntudatos ember ez a Glotov. Olyan, akinek az életét büszkén és szeretettel figyeljük. De nem hibátlan ember. Van benne egy kis szertelenség, némi hiúság is, ami el is választja szerelmétől,

a nála öntudatosabb Annától. De a harcok során ezek a tulajdonságok egyre jobban eltűnnek, hogy helyet adjanak a kommunista ember magasabbrendű jellemvonásainak.

Az ország a háborúütötte sebeket begyógyítva eljut az első ötvenes terv hatalmas építkezéseihez, a város szépül és nagyobbodik, a gyár minden addigig felülmúló teljesítményeket ér el — s közben azok is, akik mindezt végzik, megújulnak. Ennek a nagyszerű folyamatnak, amely 1917 októberében indult el Petrográdban s ma már a mi életünknek is jellemzője, állít maradandó és további harcainkban is segítő, előremutató emléket »A küszöbön« című regény.

Kürti László

Rilenkov:

AZ ÖSI VÁROS

Uj Magyar Könyvkiadó

A szovjet értelmiség életéről beszél Rilenkov figyelemreméltó és érdekes regénye, amelynek története a Nagy Honvédő Háború éveiben játszódik.

Velikaja Rosztany — az ősi város fasiszta megszállás alá kerül. A lakosság többsége elhagyja a várost és az Uralon túl letelepedve folytatja munkáját — segítséget nyújtva a frontnak. Ezekkel tart Brusznickij professzor, aki még a háború előtt elkezdte városa hősi múltjának történetét írni. Brusznickij körében megismerjük a szovjet értelmiség különböző típusait; Gyima Ruzakovot, a fiatal festőművészt, aki a művészet formalista útvesztőjéből — ahová egy volt tanára Szekirin vezette — kijut a realista alkotó művészet fényére. Itt találjuk Rjabinyint, a filozófia tanárát és Onufrijev professzort, akik a haladó orosz értelmiség soraiból jöttek és csatlakoztak szívükkel és tudásukkal a szovjet nép harcos csapatához.

A háború nagy erőpróba elé állítja ezeket az embereket, egyrésztük a hátszágban harcol munkájával, míg az értelmiség fiatalabb generációja a frontokon bizonyítja be egybeforrottságát és hűségét a szovjet munkásokkal és parasztokkal — a hazával. A regény cselekménye elvezet bennünket az újjáépítés olyan korszakához is, amikor a fasiszta Németország még nincs teljesen legyőzve, a háború még nem fejeződött be: ennek a korszaknak rajzát mélyítette el legjobban Rilenkov és ebben az időszakban mutatja meg legteljesebben az értelmiség helytállását.

Rilenkov regénye témaválasztásában újszerű és nagy lehetőségeket tár fel azon keresztül, hogy bemutatja a szovjet értelmiség különböző típusait — a szocialista értelmiség alkotó erejét, hazaszeretetét: ez

legnagyobb erénye »Az ősi város«-nak, ezen keresztül tudja Rilenkov a jellemek rajzát annyira sokoldalúvá tenni és az egyes típusokat közel hozni az olvasóhoz. Brusznickij alakja van a regény cselekményének középpontjába állítva és az ő egyéni útja fejezi ki leghívebben az értelmiség választát a szocializmus ígészetére. Rilenkov nem szobatudóst mutat Brusznickijban, aki a mult tanulmányozása közben megfeledkezne a jelenről — ellenkezőleg, a mult hagyományait minden esetben szorosán a jelen és jövő célkitűzéseivel kapcsolja egybe; részt vesz városa újjáépítésében tanácsaival, amikor Perovnak, a városi párttitkárnak és az építészeknek elmagyarázza az ősi város építészeti hagyományait. Megkapó részlete a regénynek, amikor Brusznickij az ipari tanulóknak tart előadást a város múltjáról — a nép erejéről. Itt kell megemlétenünk Rilenkov regényének fogytékosságát is, amely abban gyökeredzik, hogy az értelmiség rajza mellett megfeledkezett a szovjet nép munkás és paraszt típusainak ábrázolásáról. Így jobbára csak a szavakban tudja kifejezni Rilenkov azt a mély kapcsolatot — amely a valóságban ezer szálu: a munkások, parasztook és az értelmiségiek szoros szövetségét. Azáltal, hogy Rilenkov az értelmiséget kizárólag — a regény egy-két helyétől eltekintve — önmagában és egymáshoz való kapcsolataiban ábrázolja, szükségszerűen a valóságnak nem teljesen hű tükörképét tudja megmutatni. E hibája ellenére is értékes mű »Az ősi város«, mint erre bírálattunkban több helyen rámutattunk.

Bodánszky György

Hegedüs Géza:

CSIKY GERGELY

Művelt Nép Könyvkiadó

Hegedüs Géza tanulmányával — mint előszavában írja — arra vállalkozott, hogy megtegye az első lépést Csiky-örökségünk megismertetésére és méltó értékelésére. Ez valóban időszerű feladat, mert a kortársak nem méltányolták Csiky műveinek valódi értékeit, de a következő nemzedék sem ismerte fel drámaírói nagyságát. Alexander Bernát például a *Mukányi* felújításakor, 1910-ben a darab komikumában csupán hamar avuló »napi dolgokra való célozást« lát.

A szerző felvázolta Tisza Kálmán megalkuvó korának »kiegyező úri világát, kiegyező színházát és kiegyező közönségét«, Csiky életét és munkásságát saját korának társadalmi viszonyai és irodalmi törekvései közé helyezi és korszerű szemlélettel gondos, sokoldalú elemzéssel vizsgálja meg a nagy drámaköltő elfeledett, vagy alig ismert színpadi és elbeszélő műveit.

Rávilágít a döntő fordulatra, a francia »tételes« dráma hatására, mely a kezdeti »újromantikus« színművei után a hazai kritikai realista dráma megteremtésére ösztönözte Csikyt. Különösen az e nemben legkiválóbb alkotásait, a *Proletárokat*, *Mukányit*, *Cifra nyomorúságot* tárgyalja részletesen, de elmélyedően foglalkozik Csiky többi művével is és korlátait sem hallgatva el, hitelesen rajzolja meg az író igazi arcát.

Megmutatja, mint kondítja meg a halálharangot az idejét lejárt nemesség fölött, mint áll velük szemben a polgárok pártjára, de ugyanakkor leleplezi a polgárság felszínes és hazug életformáját is. A szerző végül sürgeti Csiky Gergely legjobb műveinek kiadását nemcsak az olvasók szempontjából, hanem azért is, hogy színházvezetőink és színészeink mielőbb foglalkozzanak a haladó szellemű színpadi művekkel. Ez valóban elodázhatatlan tennivaló, mert a nagy realista drámaíró műveinek mind kritikai szemléletéből, mind mester-ségbeli tudásából ma is tanulhatunk.

Tamás Ernő

IFJÚSÁGI IRODALOM

Gorkij:

ILJA GYERMEKKORA

Ifjúsági Könyvkiadó

Ez a formában és tartalomban egyaránt szép kötet Gorkij életrajzával kezdődik és ezzel sok mindent megmagyaráz, ami utána következik. A nagy író saját keserű, küzdelmes gyermekkorának kivetítését adja ezekben a mesékben és történetekben, amelyek látszólag különállóak, de összefogja és egységbe kovácsolja őket az a szenvedélyes meggyőződés, hogy ez a világ — a forradalomelőtti! — romlott, hazug, kegyetlen és megérett a pusztulásra. A szerkesztő ízlését dicséri a különböző műfajok helyes összeválogatása, melyek mind ezt az eszmei mondanivalót tükrözik.

A *Dánko szíve* című mesében a népet jobb jövő felé vezető forradalmár szíve lángján felgyújtja a csüggedőket. Az *Ilja gyermekora* — melytől a kötet címét kapta — egy kis rongyszedő proletárgyerek sorsán keresztül ábrázolja a kisemmi-zetlek életét. És a többi is mind abba a világba vezet bennünket, ahol elhagyott gyerekek csavarognak, lopással és koldulásal tartják fenn magukat, akiknek a verés a mindennapi kenyerük, de mögöttük ott sötétlik a munkások ökölbe szorított kezű, komor tömege.

Az *Ének a Sólýomról* szembeállítja a magasan szárnyaló madarat a megalkuvó

csúszómászóval. Bár a Sólýom halálra zúzza magát és elvérzik a fényért és szabadságért vívott küzdelemben, a bátraknak és erőseknek mindig példa lesz, míg a gyáva Kígyót csak megvetés sújtja:

Van a kötetben két elbeszélés, amelyekben Gorkij humorra csillog. Mély humor ez, mosoly a könnyek között. Az egyik egy elragadó olasz utcagyerekről, Pepéről szól, a másik egy kisfiúról és egy kislányról, akik karácsonykor nem fogytak meg, ellenkezőleg: az összekoldult pénzen jól megvacsoráznak.

A kötet utolsó darabja a *Pármai gyerekek* című riport, a munkásösszetartás gyógyó himnusza, mely egyúttal az egész kötetnek optimista kicsengést ad.

A könyv értékét növeli a sok szép rajz és a gondos fordítás. Az Ilja gyermekora ifjúsági irodalmunk komoly gazdagodását jelenti.

Balázs Sándor

Trifonov:

DIÁKOK

Ifjúsági Könyvkiadó

A diadalmas Honvédő Háború után ismét tündöklő Moszkvába viszi el az olvasó Trifonov regénye. Vagyim Belovot, a könyv főszereplőjét talán ismerjük is személyesen, hiszen itt harcolt értünk a többi szovjet hőssel Magyarországon. Barátunk és felszabadítónk, hogyne szeretnénk őt! És a regény során még közelebb kerül hozzánk. Vagyim ugyanis a fronton töltött évek után beiratkozik a pedagógiai főiskolára és társaival együtt éli a szovjet diákok boldog életét. A regény mondatai nyomán eléinktárul ezeknek a fiatal férfiaknak és nőknek minden problémája, irodalmi vitája, szerelme, az, ahogyan tanulnak és az is, hogyan kapcsolódnak bele kétkézi munkával is az országépítésbe.

Milyen ember Vagyim és milyenek a társai? Hősök, hiszen végigharcolták fél Európát és érettségükről, mélységes hazafiságukról nem szavakkal, hanem tettekkel tanúszkodtak. Most pedig egyszerű diákokká válnak, akik számára a szigorlat, az irodalmi tanulmány és a pedagógiai vizsga jelenti a soron következő megoldandó feladatot. És mindnyájan jól oldják meg ezeket a feladatokat. Van köztük, akit egy gyár küldött a főiskolára, van, aki távoli kolhozból került Moszkvába. De egységbe kovácsolja őket a szovjet haza mélységes szeretete és a közös cél: a kommunizmus építése.

Ez a regény számunkra több, mint élvezetes olvasmány: megmutatja, milyenné kell a mi ifjúságunknak válnia. A »Diákok« szereplői jókedvű, egészséges fiatalok, akik azonban sohasem válnak léhává. Éberek önmagukkal és társaikkal szemben, de ugyan-

ilyen éberek, amikor egyik professzoruk követ el ideológiai hibát. És amikor egyik legkedvesebb társuk, Szergej Palawin inog meg, Vagyim Belov, Szergej legjobb barátja az, aki éles bírálatával felrázza a fiút és visszatéríti a helyes irányba.

Vagyim a történet során megtalálja párját. Ennek a kezdődő szerelemnek leírása a regény egyik legszebb része. Kár, hogy a fordítás helyenként nem eléggé művészi.

Szilágyi Lilla

Feleki László:

TIZENHAT NAP

Szépirodalmi Könyvkiadó

Hogy sportolónk Helsinkiben 69 nemzet közül 66-ot megelőztek, már nemcsak sport-ügy, hanem az egész magyar nép, a népi demokratikus Magyarország nemzetközi tekintélyének ügye is. Senki nem lehetett annyira közömbös az olimpiász idején, hogy ne gondolt volna szorongó várakozással a mi dicsőségünkért küzdő olimpiakonokra és ne hallgatta volna ujjongva és meghatottan a rádión keresztül a magyar győzelmet hirdető himnuszt.

A helsinki olimpiász ünnepiesen izgalmas tizenhat napjának történetét eleveníti meg Feleki László könyve, olyan érzékletesen, ahogyan hasonló tárgyú könyvnek eddig még nem sikerült, és bár majd egy éve ismerjük az eredményeket, olvasása közben még egyszer végigigazoljuk a nagy küzdelmet. Ennek oka nemcsak a könyv friss szellemessége, lendületes előadásmódja, hanem az is, hogy az író riportertől szokatlán emberábrázoló készséggel mutatja meg a versenyes emberi oldalát is. Elesen, plasztikusan megformált jellemeket állít elénk, amelyeknek mindegyike a fizikai és erkölcsi erőnek más és más formáját alakítva ki, jut el a győzelmi emelvényig. A sport-szakismeretekből, versenyszabályokból csak annyit közöl, amennyi egy-egy ilyen »hősköltevény«-nek megértéséhez szükséges. Megmutatja a sporteredmények és a magyar társadalmi újjászületés közli összefüggéseket, a versenyzők és az itthonmaradottak kapcsolatát s a magyar népi demokráciának azt az egészséges, ösztönző légkörét, amelyben ilyen jellemek kialakulhattak és ilyen eredmények szülelhettek. Ugyanakkor feltárja a nagy nyugati nemzetek gyenge szereplésének okait is, gyors és találó következtetéseivel bevilágítanak a nyugati sportolók mögötti társadalmakba. Elesszalpillantásokkal méri fel a finnországi állapotokat. Egyik legképezebb képe az olimpiász utolsó napján tartott békegyűlés. Itt a békétábor sportolói foglalták össze szavakkal az azokat az elveket és törekvéseket, amelyeknek szellemében tizenhat napon át küzdöttek és vívták ki az egész világ el-

ismerését: az alkotó, munkás élet — a béke elveit, »olyan emberek előtt«, akiket »az olimpia alatt csak a stadionon kívül lehetett látni«.

Kár, hogy a könyv nem közli az olimpiász többi, nem magyarok által elért eredményeit is, utólag, áttekinthető táblázatban. Ezáltal értéke szakmai szempontból is emelkednék, másrészt felkésztő, nevelő hatása is fokozódna a fiatal olvasók körében, akár legyőzendő ellenfeleiről, akár együttérzésünket megérdemlő baráti sportolóról van szó.

L. O

Vargha Balázs:

JÁTEKOSKÖNYV

Ijjúsági Könyvkiadó

A gyermek játék közben tanul s így, a játékos tanulási módszer segítségével fedezi fel a körülötte lévő világ jelenségeit, azoknak lebilincselően izgalmas összefüggéseit. Ezért is szereti jobban mindig az otthonkészült, magagyártotta játékokat.

Fillérekbe, némelyik még pénzbe sem kerül. Az anyag, amelyből a játék készül, ott van minden háztartásban: papírlap, gomb, cérna, dugó, félrelökött kis fadarab stb. A családi »osztartárba« szánt domokból gyermekeink kezében tetszetős, ötletes figurák születnek. A szülő pedig nyugodtan végzi munkáját, biztos tudatában annak, hogy gyermeke hasznosan és kellemesen tölti idejét.

A *Játékoskönyv* megtanít saját lábukra állítható papír- és faállatok készítésére. Alkalmazkodik az évszakokhoz is. Tavaszra »lepkenyájat«, madarat, kiskacsát készíthet a gyermek, télire magakészítette szánkón csúszkálhat. Ha valakét a földrajz érdekkel, megtanulhatja az iránytű készítését. A »harci játékokhoz« is kiváló fegyvereket ad a könyv: parittyát, gyorstüzelőágyút stb. A művészet iránt érdeklődőket megtanítja dombormű készítésére, botfarcgásra.

A *Játékoskönyv* nem elégszik meg a készítési módszerek pusztá leírásával. Ezen túlmenően megmagyarázza a játékok működésénél előforduló »érthetetlen« jelenségeket. Megmondja, hogy milyen fizikai erő fongatja a »legtörlimesebb fongót«, elárulja a napóra időjelző titkát s számos »bűvészmutatványra« oktatja a gyermekeket.

A gyermek örömmel dicselkedik elért eredményeivel. Játékát megmutatja barátainak is. A pajtásokat is magával ragadja a játékcsinálás láza s így a baráti együttélés tartalmas és változatos órákat ad.

Kisebb gyermekek számára szülőik, idősebb testvérek is elkészíthetik a játékokat.

A kicsinek is örömet szereznek és nem kerül sok időbe nagy fáradságba. A *Játékoskönyv* kedves és hasznos ajándék gyermekeink számára óvodás kortól egész a kamaszévekig.

F. K.

EGYÉB IRODALOM

Holka Vilmos:

UJ ÉLET TENGELICEN

Művelt Nép könyvkiadó

Tengelicen, a tolnai szép dombvidéken működik hazánk egyik legjobb termelőszövetkezete. A fiatal író az ottaniak életét foglalta könyvbe.

A beszámoló alapos és őszinte; fényt és árnyékot egyaránt megmutat, s a pillanatnak szóló olcsó lelkesedés helyett a fejlődés nem mindig könnyű útjait kutatja. Bátran feltárja, hogy a »legjobbak egyike« is sokszor milyen nehezen megoldódó kérdésekkel küszködik, a tagok belépésekor kitmaradt szekerek, lovak behozatalától kezdve az asszony népnek a közösmunkától való húzózkodásáig, vagy a gabonabeadás körüli huzavonáig.

A kép egészében mégis optimista, sőt így igazán az, hogy magából a mozgó, fejlődő életből sejtet meg elég sokat.

Egy-egy jelenet, mint például a villany-szerelő munkások »harca« a könyhával, vagy a növendék bikákat kínzó Papp József megleckéztetése, vagy a vilámlátogatás az »ellenlábás« tamási tsz-ben, vagy az agitáció Tancéknál — ezért is olyan meggondolkoztató és emlékezetes.

A fiatal író legfőbb erénye, hogy kevés szóval is kitűnően jellemez. A nagybajuszú sertésgondozó, Csécsi bácsi, akinek egy kicsit fejébe szállt az országos hírnév, a szóra könnyen, munkára nehezen kapható Potyondiné, a hajdan a csendőrökkel is vakmerően packázó, s most mégis se hideg, se meleg Mészlényi József, vagy akár maga a Kossuth-díjas elnök, Hosnyánszky János — még néhányadmagukkal a magyar szocialista átalakulás méltó regényébe kívánkoznak.

Iróknak azonban még tanulnia kell — s nem is keveset — míg ilyesféle vállalkozásba belevághat. Nem tud még jól szerkeszteni: ez a könyve is kissé szétesik. S nem tud, vagy nem mer szabadon, sodróan, magávalragadóan mesélni sem, túl gyakran és hirtelen csap át újra meg újra a kommentáló, magyarázó hangba, s ezzel az olvasókat is meg-megakasztja.

A könyvet minden esetre érdemes volt

megírni és kiadni, s kivált ilyen frissen, hogy a benne foglalt események utolja még alig féléves. Termelőszövetkezeteink tagsága különösen sokat tanulhat belőle.

Varga Domokos

HASZNÁLD A MATEMATIKÁT!

Művelt Nép Könyvkiadó.

Ezt a könyvet legjobban azzal jellemezhetjük, hogy — mint az előszava is írja — »matematikai olvasókönyv«. Egymástól független, változatos tartalmú fejezetekből áll, amelyek felölelik a matematika gyakorlati alkalmazásának legkülönbözőbb területeit, a csillagászatotól és az időméréstől a normaszámításig, a váltó- és fogaskerekektől az érdekes és különleges technikai rajzeszközökön át a térkép-, távolság- és magasságmérésig. Emellett ideje van a könyvnek még a számolás és a mértan történetébe is beletekinteni. Nagy erénye, hogy közérthető, nyoma sincs benne már annak a tudálékossággal kevert leereszkedő stílusnak, amely a felszabadulás előtti »népszerű matematikai munkákat« jellemezte. Aki elolvassa, meggyőződhet róla, hogy szerzői valóban lelkes, új szemlésmű pedagógusok: nemcsak arra törekedtek, hogy egyes elemi matematikai ismereteket a dolgozó nép közkinccsévé tegyenek, hanem arra is, hogy ezen keresztül meggyőzzék az olvasót: a matematika hozzáférhető, az egyszerű ember számára is megközelíthető tudomány, nem a fellegekben jár, hanem a termelés gyakorlatából keletkezett és végeredményben ma is azt szolgálja.

Az, hogy a könyv közérthető, azt is jelenti, hogy úgyszólván semmi előismeretet nem kíván meg. Hiányosságának talán azt lehetne felróni, hogy a szerzők — közérthetőségre törekedve — helyenként túl óvatosságok voltak: nem mentek bele mélyebben a téma matematikai lényegébe ott sem, ahol erre lehetőség nyílt volna. Így például az öröknaptárról szóló fejezet alkalmat adott volna a számelmélet, a normaszámítás pedig a középértékelmélet elemeinek bemutatására.

A könyv a dolgozók széles tömegei számára készült. Bátran ajánlható mindenkinek, aki a matematika elemei iránt érdeklődik és alkalmas arra is, hogy felkeltse ezt az érdeklődést és további utat mutasson. De sokoldalúsága folytán rendszerint használható olyankor is, amikor valaki egy bizonyos tárgykörben akar a problémáira választ kapni. A könyvtárak dolgozói akkor teljesíthik jól a kötelességüket, ha ezt a könyvet minél több olvasóhoz eljuttatják.

Bizám György